

folytán a kongresszus elnökségéről lemondott. A brit kormányzat Nehru szabadon bocsátásával is maga felé próbálja hajlítani az indiai közvéleményt, mely nem kíséri szimpátiával az újabb japán térfoglalást.

India a világháború kellős közepébe került. A küzdelem végén azonban kétségtelenül ott fog állni a hindu nép önkormányzata és függetlensége.

FEJES GYÖRGY

PÁNCÉLOS FEGYVERNEM

ŐSRÉGI AZ A TÖREKVÉS, hogy fegyvereinket védetten vigyük az ellenség közvetlen közelébe. Védett harcikocsikat már az asszírok, egyiptomiak, görögök és rómaiak is alkalmaztak. A páncélos lovag-ságot is ez a gondolat hozta létre. A lőfegyverek fejlődésével azonban le kellett tűnniök.

Az alapgondolat azonban tovább foglalkoztatja az emberiséget. Régi metszetek igazolják, hogy Lionardo da Vinci is szerkesztett fából egy „biztosított és védett kocsi”. 1769-ben Cugenot francia tüzértiszt gőzerővel hajtott harcikocsival kísérletezik. Napoleon akadémiai székfoglalójában a harcikocsiról értekezik. James Cowen 1855-ben gőzerejű teknős-béka rendszerű páncélkocsit szerkeszt, de nagy súlya miatt nem válik be. Páris ostrománál, 1870-ben, már páncélvonatról hallunk s azóta a páncélvonatok szerepelnek a hadjáratok történetében.

De a mai páncélgépkocsik és harckocsik története a közelmúltban kezdődik. E harceszközök létrehozója ugyanis a motor-, vagyis a gépkocsi volt.

Daimler Pál már 1901-ben, amikor a gépkocsi még gyermekcipőben járt, megszerkesztette Bécsújhelyen az első páncélkocsit. 1903—1905-ös évekből egy műhelyfelvételünk is van az első Daimler-féle páncélgépkocsiról. A meglévő egykori leírás oly tulajdonságokkal ruhazza fel, amelyek alkalmasak lettek volna az eddigi harceljárások felborítására. A leírás szerint a páncélgépkocsit 4 mm vastag páncéllemez védte, kupolája forgatható volt; 30 lóerős motorral 50 km órabességet ért el.

A páncélgépkocsit egy sziléziai „Kaiser manőveren” próbálták ki. Itt kellett volna beigazolnia rendkívüli képességeit. Egy erdőből meglepetésszerűen tört elő az ellenséges járőrökre. Ezek sorban ellenállás nélkül foglyul estek. Később egy lovas századot vert szét. Egy tábornokot elfogott. Az áttörést az ellenséges vonalakon át percekben belül elérte.

E hősi cselekedet után a páncélgépkocsit bemutatták a császárnak. A bennülők becsúgytól és a legmagasabb személy jelenlététől fűtve erős géppuskatűzzel rohantak mozgó erődjükkel a vezérdomb felé. Az eredmény rögtön mutatkozott: a kíséret lovai megvadultak, egy udvari marsall kirepült a nyergéből. Nagy zavar keletkezett. A császár sértődötten legyintett.

Igy a „sziléziai csata” az első páncélgépkocsi pirrhuzsi győzelmével végződött. Az osztrák ármádia számára el volt intézve. Daimler ezután kocsiját a német birodalomnak ajánlotta fel, de a német császári udvar sem akart ily veszélyes eszközzel hallani. A repülő udvari marsall története már ott is közszájon forgott.

Franciaország azonban elfogadta a modellt és 1906-ban saját készítményeként állította ki Berlinben. Ez már gondolkodába ejtette Berlint és arra készítette, hogy ő is páncélos géperejű kocsikkal kísérletezzék.

Mi is a lényege a páncélos harceszközöknek és a gyorsfegyvernemnek? Egyrészt az ellenség védett megközelítése, másrészt a gyorsaságra való törekvés. A hadtörténelemben mindenütt feltaláljuk a gyorsaságra való

törekvést. Az ellenség térben és időben való megelőzése jelenti a kezdeményezést, akaratumknak az ellenségre való kényszerítését és így a siker kulcsát. E törekvés szülte a gyorscsapatokat is.

A gyorsaságot azelőtt a lovasság képviselte, de jelentősége, csatadöntő jellege a tűzfegyverek fejlődésével mindinkább csökkent; a géppuskák megjelenése kiszorította a csataterrről.

A világháborúban a tűzfegyverek a gyalogságot is a föld alá kényszerítették. A klasszikus hadviselés jellemzője: a mozgás és a gyorsaság megszűnt. A háború megmerevedett. Véghetetlen hosszú állások támaszkodtak tengerekre vagy semleges országokra. Minden áttörési kísérlet hatalmas áldozatokat kívánt (anyagcsaták), döntést nem hozott.

A mozgás lehetővé tételére, a megmerevedett arcvonalak megindításához új harceszközre volt tehát szükség. Ez hozta létre a „tankot”, a harckocsit, mely az ellenséges védőállás tüze ellenére is védetten, kellőleg felfegyverezve képes a feldúlt előterepen és akadályokon áthaladva az ellenséges álláson áttörni és a mögötte támadó gyalogságot támogatni.

Erre a harceszközre már 1914-ben gondoltak a páncélgépkocsi alakulatoknál szolgáló angol tengerésztisztek. Szárazföldi csatahajót akartak szerkeszteni, de kivitelezésre nem került. Valamivel később a franciák is foglalkoztak a harckocsi gondolatával.

A legelső konkrét terv szonban — épp úgy, mint a páncélgépkocsiknál — osztrák-magyar tiszttől származik.

Az osztrák Burstyn főhadnagy nevéhez fűződik az első harckocsi-modell (1911). Korát megelőzte, találmányának értékét azonban sem Németországban, sem a Monarchiában nem ismerték fel és ezért csak papirosterv maradt.

Az angolok 1914-es terve azonban 1915-ben kivitelre került. „Tank” fedőnév alatt egy páncélozott és terepjáró jármű született meg. Egyes szűkebb keretben mozgó kísérletek után, amelyek kudarcba fulladtak (Somme 1916 szeptember, Aisne 1917 tavaszán) vagy csak jelentéktelen eredményt hoztak. Az első tömegesebb bevetéssel a cambrai-i csatánál találkozunk (1917 november). Itt az angolok tüzérségi előkészítés nélkül, 362 harckocsival támadtak. A harckocsik által elért szép kezdeti sikert azonban a többi fegyvernem nem tudta kihasználni. Az eredmény mégis várakozáson felüli volt s ennek hatása alatt az angolok 1000, a franciák 5000 új harckocsit rendeltek.

Felmerülhet az a kérdés, miért nem a központi hatalmak alkalmazták először a harckocsit? A szükség itt eleinte nem volt oly nagy. A hős osztrák-magyar és német katona a védő tüzgépek hatása ellenére is kitért a lövészárokból és rohmozott. Köztudomású a központi hatalmak körülzárolásából adódott nyersanyaghiány is, amely a hadvezetést minden új harceszközzel való kísérletezésében meggondolásra készítette. A német harcos hősiessége, amellyel lövegének és kézigránátjának alkalmazása mellett a páncélos új harceszközt nagy százalékban leküzdötte, továbbá az előbb említett körülmények lehettek azok az okok, amiért a hadvezetés csak lassan és tétovázva gondolt az új harceszköz kikísérletezésére, gyártására és elhárítóeszközének fejlesztésére.

A cambrai-i csata után azonban — elkésve — a németek is komolyan kezdtek foglalkozni a harckocsi kérdésével, de sajnos, már csak néhány példány kerül ki a harctérre, 1918 áprilisában.

Az entente harckocsijainak egyre növekvő száma komoly eredményeket hozott, a németek számára pedig az úgynevezett „fekete napot”. Az angolok Amiens-nél 15 km szélességben tüzérségi előkészítés nélkül, 415 harckocsival támadtak, ködösítés mellett. 20 km széles áttörés, 20.000 fogoly és egyéb hadianyag mellett 400 löveg volt a katasztrófálisnak mondható eredmény. Hindenburg nevezte el ezt a napot a németek „fekete napjá”-nak.

A fegyverszünet után a győzők a győzelem katonai okát keresték. A győzelmet „Tank tábornok“ számlájára könyvelték el és ezzel oly jelentőséget tulajdonítottak neki, amellyel akkor még nem rendelkezett. A háborús döntést, bár annak befejezéséhez nagyban hozzájárult, nem ő idézte elő, hanem az élelemhiány. Míg az ellenfél mozgókonyhái mindig teli voltak, a központi hatalmaknál az inség egyre jobban fokozódott és végeredményben rákényszerítette őket a fegyverletételre.

A világháborús harckocsi csak a gyalogság harc- és segédeszköze volt. Harcászati értéke tagadhatatlanul nagy volt, mert a németek nem tudtak vele egyenlő fegyvert szembeállítani. A világháborús harckocsi ezért feladatát jól és számának növekedésével egyre tökéletesebben oldotta meg. Már a világháború alatt is látjuk azonban a törekvést a harckocsi hadászati kihasználására. Az angolok Cambrai-nál nagy lovaskötelékeket tartottak kéznél, hogy azokkal a teljes áttörést döntő sikerrel alakíthassák ki. Az entente 1919 tavaszára egy nagyarányú tanktámadást készített elő. A tervek szerint 4000 harckocsinak és 8000 egyéb hernyótalpu vontatónak 50 km szélességben kellett volna a német arcvonalat áttörnie, hogy azután hasonló módon folytassa harcát, ahogyan azt a jelenlegi háborúban a német páncélosok teszik. A terv keresztülvitelére e harceszközök valóban el is készültek volna. Az entente elgondolása tehát nem volt papirosterv. A páncélos fegyvernem gondolata így valóban az angoloké volt, mert a páncélos járműveknek a csatalovassághoz hasonló csatadöntő jellegét vallották. A szállítók az amerikaiak lettek volna és Amerika lelkesen csatlakozott is a gondolathoz. Ezzel szemben a francia módszeres harcászat a harckocsik feladatát továbbra is abban látta, hogy utat törjön a gyalogságnak és hogy ezzel szoros összműködésben és összeköttetésben harcoljon. Ezért Franciaország a harckocsik önálló páncélos fegyvernemmé való kiépítését ellenezte s az 1919-es tervhez állítólag csak az amerikaiak nyomására járult hozzá.

A háború után a tapasztalatok kiértékelése következett.

A francia és angol felfogás közti ellentét, mely már a világháborúban is jelentkezett — továbbra is megmaradt.

A francia hadvezetőség nem ismerte el a páncélos fegyvernem létjogosultságát. Szerinte a harckocsik a gyalogságot kísérő harceszközként kiválóan beváltak, az önálló alkalmazást azonban utópisztikusnak minősítették. Kétségtelen, hogy ebben a politikai szempont is szerepet játszott. Politikájuknak egy volt a célja: a békeszerződések biztosítása. A békeszerződések megtiltották a németeknek a harckocsik tartását és gyártását. E tekintetben nem volt tehát okuk a félelemre. A német fegyverkezés megindulásakor némileg megváltoztatták ugyan nézetüket, — a harckocsik hadászati alkalmazási lehetőségét is elismerték — de alapjában a dolgot nem vették komolyan.

Az angolok az önálló alkalmazás hívei voltak. Ennek a gondolatnak a jegyében munkálkodtak. Ez a munka azonban papírmunka volt, túlzó nézetekkel. Csapongó fantáziájuk határozott felfogást és irányt nem tudott kialakítani. Rosszul alkalmazott gyakorlati eredményekből hamis következtetéseket vontak le. A valóság elsikkadt, a lényegét nem ismerték fel. A harckocsi és a páncélos fegyvernem kérdése katonai szakírók irodalmi vitájává vált és szinte játékká süllyedt.

A páncélos harceszköz — mint önálló fegyvernem — Németország újjászületésével és fegyverkezésével válik valósággá. Szinte a németek szerencséjének mondható, hogy addig nem gyárthattak harckocsikat. Ezzel ugyanis kikerültek a tankpszichózis hatása alól, a harckocsi korszerű alkalmazását illetőleg reálisan gondolkozhatott és a vesztt háború tanulságai-ból helyes következtetéseket vontak le. Tisztában voltak azzal, hogy Németország teljes bekerítése épügy bekövetkezhetik, mint az elmúlt világháborúban. Olyan gyors és hatékony fegyvernemeket kellett tehát teremteniök,

melyek segítségével ellenfeleiket egyenként megverhetik, mielőtt a többiek beavatkozhatnának. Felismerték a repülő és a páncélos erők döntő jelentőségét, megalkották és félelmetesen kifejlesztették e két korszerű fegyvernemet.

A kiváló eredményekig azonban nem volt egyszerű az út. Komoly kísérletek és megfontolások egész során át lehetett csak ide eljutni. Ezekből itt ismertetünk néhányat:

A harckocsi a fejlődés folyamán gyorsabbá vált. A gyalogság menetssebességét a harckocsi segédeszközként való alkalmazása esetén miképp lehet a harckocsi sebességével összhangba hozni? Fegyvernemmé fejlesszék-e a páncélos csapatokat, vagy maradjon harci eszköz? Nem kisebb jelentőségű kérdés ez, mint a repülő fegyvernem megalakításának kérdése. Épp oly szenvedélyes irodalmi vita folyt e tekintetben is, mint a repülő sorsdöntő voltáról. Az új vüágháború beigazolta a német döntés helyességét: a korszerű hadviselés arculatát valóban a gyors és páncélos seregtettek és a légi erők együttműködése rajzolják meg.

Itt van aztán az örökös harc a védő és támadó fegyverek között. Ha a páncéllhárító fegyvereket tökéletesítjük, elképzelhető, hogy azok teljesen megbéníthatják a páncélosok működését.

Ebben a kérdéskomplexumban visszatért a páncél és lő vég régi harca. A páncél vastagsága a súlynövekedés folytán a végtelenségig nem fokozható, mert ez a sebesség rovására megy. A löveg hatás fokozása szintén azt eredményezheti, hogy a löveg a nagy löveg és lövedéksúly folytán helyhez kötötté válik, gyors irányozási képességét, tűzgyorsaságát bizonyos fokig elveszti, már pedig a tömeges harckocsitámadás az elhárító lövegtől nagyfokú mozgékonyt kíván. Itt a harc eldöntetlen maradt.

A harckocsi sebességének fokozása a lövegszerkesztés jelenlegi kiváló helyzetében nagy eredményeket nem hozhatott, hiszen ha nagysebességű repülőgépekre is lehet löveggel tüzelni, mennyivel könnyebb a harckocsira lőni!

Ezek alapján a döntés csak egy lehetett: fejleszteni kell a páncélos fegyvernemet, de nagy súlyt kell helyezni a páncéllhárító fegyverekre is.

Németország helyesen fogta meg mind a harckocsi, mind az elhárító fegyver kérdését. Ha jó egy harceszköz, fegyvernem saját hadseregünkben, meg kell lennie a jó ellenszernek is, különben meglepetésnek lehetünk kitéve az ellenség részéről. Örök szabály ez minden védő és támadó fegyver közötti harcra. Különben a jó vezetés dönt és nem az anyag.

Az elméleti vitát a hadjáratok eseményei tisztázták. A harckocsi és az elhárítás harcának gyakorlati megállapítására először a spanyol háborúban adódott mód. Az itteni tapasztalat a legszélsőségesebb elképzeléseknek adott helyet. A valóságos eredményeket azzal intézték el, hogy a spanyol polgárháborút nem vették komoly háborúnak, belőle gyakorlati eredményeket nem szűrtek le. Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a valóságtól távol álló nézetekből és elképzelésekből egyes hadseregekben az a vélemény terjedt el, hogy a páncélos harceszköz túlélte önmagát és ezért csak ócskavasnak való.

A spanyol polgárháború után a legtöbb államban az a nézet alakult ki, hogy ha már a páncélos harceszköz ócskaságnak számít, mennyivel inkább elvetésre méltó az a gondolat, hogy azt új formában a gyorsfegyvernem magjaként alkalmazzuk. Meghaladná cikkünk kereteit e szellemi mérkőzés részleteivel való további foglalkozás. Le kell szögeznünk azonban azt, hogy még a jelenlegi háború megindulásakor is általános nézet volt, hogy nagyobb moto-mechanizált kötelékek nem kerülhetnek alkalmazásra és szereplésüknek már előre is kudarcot jósoltak. A lengyel háború megindulásakor például az volt a nézet, hogy a lengyel föld nem európai úthálózata a motorizált seregtettek alkalmazását eleve kizárja. Majd a német páncélos hadosztályoknak itt kivívott áttörő és döntő sikerei után azt állították, hogy ennek megismétlődése a nyugati hadszíntéren teljesen lehetetlen.

Rövidesen azonban, 1940 május 10-ike után, a francia nyelv a „division blindée“ szóval lett gazdagabb. Mind a rádióban, mind az egyes minisz-

terek szótárában egyre gyakrabban fordult elő ez a szó. A hangsúly, amellyel kiejtették, a kétségbeesésig fokozódott. A páncélos félelem mértéke Franciaországban oly nagy volt, amelyet a történelem eddig nem tudott felmutatni. A német arcvonalon a világháború alatt megjelenő tankok erkölcsi hatása ezzel össze sem mérhető.

A franciák félelme indokolt volt. Eddig mindenütt azt hirdették nekik, hogy a német páncélostól nincs mit félniök. Állították, hogy a francia páncélos számban, minőségben messze felülmúl minden más páncélos harceszközt.

De a csúfolódást és gúnyt a félelem és rémület váltotta fel. Franciaország elveszett. Az angolokra is mély benyomást tettek a német páncélosok sikerei, de ezt nem ismerték be. Bár az angol újságírók elismerték, hogy a német páncélosok alkalmazása az adott körülmények között helyes, elvették azt a gondolatot, hogy ez a harcmód az angolokkal szemben is eredményre vezetne. Nem találták meg azonban azt az ellenszert, amit a német harcokosi henger elé vethettek volna. A német elhárítófegyver utánzását nem találták helyesnek. Pedig a németeknek kellett a legjobban tudniok, hogy saját fegyverük mivel küzdhető le. A francia félmegoldást helytelenítették. A közvélemény belenyugodott abba, hogy adott pillanatban majd adódik valamilyen megoldás.

Amikor az angol páncélosok ellentámadása Líbiában sikerült, az örömujjongásnak nem volt határa. Csak az itt alkalmazott harcászati elvek helyesek! A gyarmati tapasztalat alapján állították, hogy ezzel a módszerrel a primitív német nézeteket messze túlszárnyalták. Tudjuk, hogy a német Afrika-hadtest gyarmatot és gyarmati hadviselést soha sem látott katonái valószínűtlen gyors előretörésükkel nézetük megváltoztatására gyorsan rákényszerítették az angolokat.

A balkáni háború kitörésekor a másik oldal elégségesnek tartotta rámutatni az összes korszerű harcászati szabályzatokra, melyek szerint hegységben a páncélosoknak és a gyorseregetesteknek csak alárendelt jelentőségű szerep juthat.

A világháború eszerint megismétlődött volna. A klasszikus hadviselés újra elvesztette volna jellemzőjét: a mozgást, az arcvonalak megmerevedtek volna. Itt kellett volna kezdődnie a hosszú, fárasztó anyagháborúnak, amelyet az angol politika célul tűzött ki maga elé. Másként történt. A páncélos fegyvernem felülmúlta önmagát.

Az orosz bolsevizmussal való mérkőzés terén a német páncélosok anyagban és számban fölényesebb erejű ellenséggel kerültek szembe. Itt is győzött a gyors fegyvernem alkalmazásánál a jobb vezetés, a hadviselés eme hangszerén való játszásnak messze kimagasló mesteri játéka.

Így lett a tankból, a harcokosiból páncélos fegyvernem. Míg a harcokosi csak a gyalogság kíséző eszköze volt, a páncélos fegyvernem már hadászati feladatok megoldására hivatott s rövid idő alatt, a legkevesebb veszteséggel, döntést hozott az új világháború különböző arcvonalain.